

การประยุกต์ใช้หลักอธิปไตยเพื่อพัฒนาผู้บริหารในสังคมไทย Application of Supremacy to develop executives in Thai society

พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม (พิมพารัตน์)

Phrapalad Thana Aggadhhammo (Pimparat)

กฤตสุชิน พลเสน

Kitsuchin Ponsen

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

E-mail: thanapimparat5710@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 15 มิถุนายน 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 กันยายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 3 ตุลาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาหลักอธิปไตยตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท 2.การนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารในสังคมไทย จากการศึกษาพบว่า อธิปไตยแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ อัตตอธิปไตย หมายถึง ความมีตนเป็นใหญ่ โลกาธิปไตย หมายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่ ธัมมาธิปไตย หมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่ ผู้บริหารสังคมไทยควรประยุกต์ใช้หลักอธิปไตยโดยอาศัยธรรม เพราะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมให้คนอยู่และสงบสุข หลักธรรมสำหรับผู้บริหาร คือ พรหมวิหาร 4 อคติ 4 หลัก ทศพิธราชธรรม อำนาจความเป็นใหญ่ตามหลักอธิปไตยนั้น จะต้องใช้ธรรมาธิปไตยเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะบุคคลผู้มีอำนาจจะหนักไปทางอัตตอธิปไตย หรือโลกาธิปไตยก็ตาม ควรที่จะมีธรรมกำกับอยู่เสมอ เพื่อความถูกต้องดีงามในการใช้อำนาจ โดยมีธรรมาธิปไตยเป็นเกณฑ์ตัดสินหลัก แล้วใช้หลักโยนิโสมนสิการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจึงตกลงใจใช้อำนาจนั้นต่อไป

คำสำคัญ : ประยุกต์, หลักอธิปไตย, ผู้บริหาร, สังคมไทย

ABSTRACT

This academic article aims to 1.to study the dominant influence; supremacy according to Theravada Buddhism 2. application to develop executives in Thai society the study found that sovereignty can be divided into 3 types: autocracy, supremacy of self; self-dependence, supremacy of the world or public opinion, and supremacy of the Dharma or righteousness. Thai social administrators should apply the principle of sovereignty based on virtue. because

it plays an important role in the development of society for people to live and peacefully
The Dharma principles for executives are holy abidings; sublime states of mind 4 wrong course
of behavior; prejudice 4 virtues of the king sovereign power will have to use ethics as a stand
No matter how powerful a person is, it is heavy on autocracy. or globalization should always
be regulated for the correctness of the exercise of power with supremacy of the Dharma or
righteousness as the main decision-making criterion then use the principle of Yonisomanasikan,
careful consideration and then decide to continue to use that power.

Keywords: application, the supremacy, administrator, Thai society

1. บทนำ

แนวคิดเรื่องอธิปไตยหรืออำนาจอธิปไตยนั้นได้ถือกำเนิดมาพร้อมๆ กับการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็น
กลุ่มเป็นสังคมและมีการทำสัญญาในการอยู่ร่วมกัน เริ่มจากสังคมเล็กๆ และค่อยพัฒนาเป็นสังคมขนาดใหญ่
ซึ่งต่อมาเรียกสังคมนี้ว่ารัฐ และอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐ มีลักษณะสำคัญคือมีความ
เด็ดขาด เป็นการทั่วไป เป็นความถาวร และไม่สามารถแบ่งแยกได้ ซึ่งทำให้รัฐมีอำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติ
ตามกฎหมายและมีอำนาจในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ จะเห็นว่าอธิปไตยหรืออำนาจอธิปไตยนั้นมีความ
สำคัญยิ่งต่อความเป็นรัฐ และทำให้รัฐสมบูรณ์ เพราะถ้ารัฐขาดซึ่งอธิปไตยแล้วรัฐนั้นก็จะเป็นรัฐเลย
มนุษย์ทุกคนมีฐานะเป็นสมาชิกของสังคมที่ตนอาศัยอยู่และมีความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ต่อกันตลอดจนอาศัยอยู่
ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ โดยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอดและความผาสุกของมนุษย์เอง แต่เนื่องจากธรรมชาติ
มนุษย์มีวิชาหรือความไม่รู้เป็นพื้นฐาน ประกอบกับขาดการขัดเกลาทางสังคมที่มีประสิทธิภาพจึงก่อให้เกิด
ปัญหาทางสังคมขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวมนุษย์เอง เพราะเมื่อมนุษย์สร้างสังคมมามันจะ
สงบและผู้คนจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในการปกครอง
ทุกระบบ นักการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้กลไกของระบบการปกครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
และเป็นประโยชน์แก่สังคม หากเราศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของชุมชนและความเป็นมาของผู้นำจากคัมภีร์
พระพุทธศาสนาจะพบว่า นับตั้งแต่มนุษย์ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มชนเล็กๆ ประกอบด้วยผู้คนในเผ่าเดียวกัน
มนุษย์ประสบปัญหาแรกคือปัญหาทางศีลธรรมในชุมชน ทำให้มนุษย์คิดถึงผู้นำและชนิดของผู้นำ โดยคนใน
ชุมชนนั้นได้ประชุมลงมติกันเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เช่น มีรูปร่างบุคลิกภาพดี มีอำนาจมากกว่า
ให้เป็นผู้นำพร้อมกับมอบอำนาจให้ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำ สามารถกำจัดผู้ที่ต้องกำจัด ตำหนิผู้ที่ต้องตำหนิ
เนรเทศผู้ที่ต้องเนรเทศได้ อำนาจที่ว่านี้ต่อมาในทางการปกครองเรียกว่าอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็น
อำนาจสูงสุดที่ผู้นำไปใช้ในการปกครองประเทศ อำนาจอธิปไตยนี้แม้จะเป็นของประชาชน แต่ผู้ที่ใช้อำนาจ
ดังกล่าวคือ นักการเมือง เนื่องจากอำนาจเป็นใหญ่ในโลก ดังนั้น นักการเมืองจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผล
กระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกด้าน เพราะนักการเมืองมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและดำเนิน
ตามนโยบายในการบริหารประเทศ (มนตรี ธีรธรรมพิทักษ์, 2540) เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญคือเป็นผู้ใช้อำนาจ
และอำนาจนั้นไม่ใช่อำนาจธรรมดา แต่เป็นอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจเด็ดขาด (absoluteness) ครอบคลุม

(comprehensive-ness) มีความถาวร (permanence) และไม่อาจถูกแบ่งแยกได้ ทั้งนี้ เพื่อให้มีการเมืองสามารถบริหารประเทศได้โดยสะดวกฉับไวและเกิดประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของเจ้าของอำนาจคือประชาชน (วิษณุ เครืองาม, 2523: 221)

ถ้าหากผู้บริหารหรือนักการเมืองสามารถฝึกฝนอบรมตนให้มีคุณธรรมได้ประเทศชาติจะได้ผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม มีผลให้ได้รับความเคารพและยอมรับนับถือจากผู้อยู่ใต้การปกครอง และจะเป็นผู้ที่นำความสุขสงบรุ่งเรืองมาสู่รัฐ ชชาติบ้านเมือง ถือได้ว่าเป็นการปกครองใช้อำนาจโดยอาศัยธรรม เป็นแบบธรรมาธิปไตย และพระพุทธองค์ทรงได้ตรัสเกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับนักปกครอง นักบริหาร หรือแม้แต่สำหรับคนทั่วไป เช่น อธิปไตย ไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์จะศึกษาหลักอธิปไตยดังกล่าวที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมประเทศชาติตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท

2. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอธิปไตย

จุดเริ่มต้นของหลัก อธิปไตยมาจากการรวมตัวกันของคนในสังคมขนาดเล็ก คือ ครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด และพัฒนามาเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นชุมชนทางการเมืองของประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในอาณาเขตอันเดียวกัน อธิปไตยถูกจัดตั้งขึ้นด้วยเจตนารมณ์ของมนุษย์เองที่ต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อความดีงามของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งนักปราชญ์หลายท่านก็ได้ให้ความหมายของอธิปไตยไว้ ดังนี้

ความหมายของอธิปไตย ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงความหมายของอธิปไตยตามทัศนะทางพุทธศาสนาเถรวาท และตามทัศนะของผู้รู้หรือนักปราชญ์ ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

อธิปไตย แปลว่า ความเป็นใหญ่ ในทางการปกครองหมายถึงอำนาจสูงสุด (Sovereignty) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความเป็นรัฐในปัจจุบัน ซึ่งจะขาดเสียมิได้ พระพุทธเจ้านำคำนี้มาอธิบายความหมายการปฏิบัติธรรมของภิกษุ แต่ก็สามารถนำมาอธิบายในเชิงการปกครองได้ (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2540: 69) ด้วยเช่นกัน อธิปไตย มาจากคำว่า อธิ+เตยยะ แปลว่า การคุ้มครองที่ยิ่งใหญ่ โดยศัพท์ที่ว่านี้มาจาก อธิ+ปา+ติ อธิ แปลว่ายิ่งใหญ่, ปา แปลว่าคุ้มครองส่วน ติ เป็นปัจจัย มีความหมายเป็นเพียงให้ศัพท์ที่ว่ามานี้เป็นนามรวมทั้งหมดได้ศัพท์ว่า อธิปติ แล้วแผลงเป็น อธิปเตยยะ และในที่สุดก็กลายมาเป็น อธิปไตย ซึ่งคำว่าความเป็นใหญ่นี้เป็นความหมายที่กว้างเกินไป และในพระไตรปิฎกเพียงระบุคำว่าอธิปไตยไว้ก็เป็นลักษณะของการตั้งกรอบในเรื่องแนวคิดที่เน้นถึงหมวดธรรมเป็นหลักเท่านั้น ที่กล่าวถึงอธิปไตย 3 อยู่ด้วย (ทวี ผลสมภพ, 2534: 64-65)

อธิปไตย แท้ที่จริงต้องเพิ่มคำว่า อำนาจ เข้าไปอีกคำหนึ่งเพื่อให้ความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อรวมคำทั้งสองเข้าด้วยกันจึงได้ความว่า อำนาจอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ไม่มีอำนาจอื่นใดในรัฐอยู่เหนืออำนาจอธิปไตย หรือใหญ่กว่าอีกแล้วเพราะถือว่าอำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดแห่งรัฐรูปแบบที่พระพุทธเจ้าทรงประทานอำนาจอธิปไตยให้แก่สงฆ์ หรือมอบความเป็นใหญ่ หรือให้สงฆ์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนนั้น นับว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับกลุ่มภิกษุหรือสงฆ์ หากได้มอบให้กับภิกษุรูปใด

รูปหนึ่งเข้ามาบริหารจัดการโดยเด็ดขาดไม่ แต่บางครั้งในการทำภารกิจบางประการ กลุ่มสงฆ์อาจมอบอำนาจให้กับตัวแทนหรือมอบให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งมาทำหน้าที่ก็ได้ (จันทิมา เกษแก้ว, 2540: 36)

อธิปไตย ตามความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะใช้บังคับบัญชาภายในอาณาเขตของตน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

อำนาจอธิปไตย (sovereignty) มีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract) กล่าวคือ ไม่สามารถจะมองเห็นได้หรือสัมผัสได้เหมือนกับองค์ประกอบอื่นของรัฐ อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองของรัฐ ซึ่งทำให้รัฐมีอำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย และมีอำนาจในดำเนินกิจการระหว่างประเทศ และเนื่องจากอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดดังกล่าว ฉะนั้น จึงไม่มีอำนาจอื่นใดภายในรัฐที่จะมาอยู่เหนืออำนาจอธิปไตย เพราะถ้ามีอำนาจใดมาจำกัดอำนาจอธิปไตยแล้ว อำนาจอธิปไตยนั้นก็จะเป็นอำนาจอีกต่อไป และในขณะที่เดียวกันอำนาจที่มาจำกัดนั้นก็กลายเป็นอำนาจอธิปไตยใหม่ขึ้นแทนที่ (อานนท์ อาภาภิรม, 2545: 38-39)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 จัง โบแดง (Jean Bodin) ชาวฝรั่งเศส ได้เป็นผู้นำคำว่าอำนาจอธิปไตยมาใช้ โดยอธิบายว่า รัฐได้รับการมีอำนาจสูงสุดเหนือปวงชน และเป็นอิสระจากการบังคับบัญชาของรัฐอื่น โบแดงได้คิดหลักปรัชญาเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเพื่อสนับสนุนพระมหากษัตริย์ เขาได้ให้ทัศนะว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของรัฐ และผู้ที่ใช้ควรเป็นพระมหากษัตริย์ นอกจากนั้นโบแดงยังได้กล่าวว่า อำนาจอธิปไตยนี้อาจอยู่ภายใต้กฎบางอย่าง ซึ่งโบแดงอ้างว่าเป็นกฎของพระเจ้าและกฎแห่งชาติ

ครั้นในศตวรรษที่ 17 โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ได้เขียนหนังสือชื่อ Leviathan โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสนับสนุนอำนาจเด็ดขาดของราชวงศ์สจวร์ตแห่งประเทศอังกฤษ เขาอธิบายว่าอำนาจสูงสุดของรัฐมีรากฐานอยู่ในสัญญาฉบับแรกที่มนุษย์ได้จัดทำขึ้นและปวงชนได้ยอมเสียสิทธิธรรมชาติให้แก่รัฐ นอกจากนั้น ฮอบส์ได้อ้างว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจนี้ปกครองประเทศตามพระราชประสงค์ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้หนึ่งผู้ใด

สืบต่อมา จอห์น ล็อก (John Locke) ชาวอังกฤษ ได้แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วยกับฮอบส์ กล่าวคือล็อกเห็นว่าหน้าที่ปวงชนได้ยอมเสียสิทธินั้น เป็นการสละให้แก่ส่วนรวม มิได้สละให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด เขาแย้งว่าอำนาจอธิปไตยควรอยู่กับสภานิติบัญญัติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้แทนอันชอบธรรมของปวงชน ฉะนั้น พระมหากษัตริย์จึงไม่มีอำนาจตามที่ฮอบส์ได้กล่าวแต่ประการใด

องค์ประกอบที่สำคัญของรัฐอย่างสุดท้าย คือ อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อประเทศมีอำนาจอธิปไตยประเทศจึงมีอำนาจเหนือบุคคล ทุกคนและสมาคมทุกสมาคมในดินแดนนั้นๆ โดยไม่มีข้อยกเว้น ประเทศมีอำนาจสูงสุดในกิจการภายในและภายนอก โดยมีรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในนามของประเทศดำเนินกิจการทั้งหลายได้อย่างเต็มที่ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, ม.ป.ป.: 36-38)

คุณลักษณะของอำนาจอธิปไตยทั่วไป

คุณลักษณะของอำนาจอธิปไตยโดยทั่วไปแล้วมีลักษณะสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ มีความเด็ดขาดเป็นการทั่วไป เป็นความถาวร และไม่สามารถแบ่งแยกได้ ซึ่งทำให้รัฐมีอำนาจบังคับให้มีการ ปฏิบัติตามกฎหมาย และมีอำนาจในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ และเนื่องจากอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดแล้ว จึงไม่มี

อำนาจใดที่จะมาอยู่เหนืออำนาจอธิปไตย เพราะถ้ามีอำนาจ อื่นมาจำกัดอำนาจอธิปไตยแล้ว อำนาจอธิปไตย ก็จะไม่เป็นอำนาจอีกต่อไป และในขณะเดียวกัน อำนาจที่มาจำกัดก็จะกลายเป็นอำนาจอธิปไตยใหม่ขึ้นแทนที่

ความสำคัญของอธิปไตยทั่วไป ความสำคัญของ อธิปไตย หรืออำนาจอธิปไตยนั้นนอกจากจะมี ความสำคัญดังที่กล่าวมาแล้ว ในการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ผู้ที่เป็นเจ้าของอธิปไตย คือประชาชน และประชาชนนั้นก็ใช้อำนาจ อธิปไตยที่ตนมีผ่านกระบวนการต่างๆ ทางการเมือง เช่น การใช้อำนาจอธิปไตย ในการเลือกผู้นำหรือตัวแทนเข้ามาเป็นผู้บริหารประเทศชาติแทนตน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาใน ระดับชาติ และประชาชนยังมีอำนาจในการถอดถอนผู้นำหรือตัวแทนที่เลือกแล้ว แต่ผู้นำนั้นไม่ได้ปฏิบัติงาน ตอบสนองความต้องการของประชาชนๆ ก็สามารถที่จะถอดถอนผู้นำนั้นได้ เพราะฉะนั้น อำนาจอธิปไตย จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนที่จะใช้เพื่อตรวจสอบรัฐบาล เพื่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ การปกครองรัฐให้เป็นไปอย่างถูกต้อง และตอบสนองความต้องการของเจ้าของอำนาจที่แท้จริง

3. หลักอธิปไตยตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ว่า วสั อีสสิริย โลกเ ออำนาจเป็นใหญ่ในโลก (ส.ส. 15/212/53) เพราะถือ ว่าอำนาจความเป็นใหญ่มีอิทธิพลและสภาพบังคับให้ผู้อยู่ใต้อำนาจต้องยอมตาม อำนาจนั้นมีทั้งฝ่าย ดีและฝ่ายชั่ว ขึ้นอยู่กับเส้นทางของการได้มาซึ่งอำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตยของตัวบุคคลเอง ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงถือว่าอำนาจเป็นใหญ่ แต่ในที่นี้ประเภทของอธิปไตยในพุทธศาสนา พระพุทธองค์ ทรงตรัสไว้ในอธิปไตยยสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. **อัตตาริปไตย** จะทำอะไรก็นึกถึงตน คำนึงถึงฐานะเกียรติศักดิ์ศรี หรือผลประโยชน์ของตนเป็น สำคัญ พึงใช้ในขอบเขตที่เป็นความดี ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อัตตาริปไตยเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ในโคน ไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมสำเหนียกดังนี้ว่า ก็เราออกบวชเป็นบรรพชิตไม่ใช่เพราะเหตุแห่งจิวร ไม่ใช่เพราะ เหตุแห่งบิณฑบาต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ เราออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งความมีและ ความไม่มีเช่นนั้น ก็แต่เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ครอบงำแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มีทุกข์ครอบงำแล้ว มีทุกข์ท่วมทับแล้ว ไฉนการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้จะพึงปรากฏ ก็การที่ เราจะพึงแสวงหากามที่ละได้แล้ว ออกบวชเป็นบรรพชิตนั้น เป็นความเลวทรามอย่างยิ่ง ข้อนั้นไม่เป็นการ สมควรแก่เราเลย เธอย่อมสำเหนียกว่า ก็ความเพียรที่ปรารภแล้ว จักไม่ย่อหย่อน สติที่เข้าไปตั้งมั่นแล้วจะไม่ หลงลืม ภายที่สงบระงับแล้วจักไม่ระส่ำระสาย จิตที่เป็นสมาธิแล้วจักมีอารมณ์แน่วแน่ ดังนี้ เธอทำตนเองแลให้ เป็นใหญ่ แล้วละอกุศล เจริญกุศล ละกรรมที่มีโทษ เจริญกรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์” (อง.ติก. 20/479/139)

2. **โลกาธิปไตย** คือ ถือเสียงชาวโลกเป็นประมาณ โลกาธิปไตย หมายถึงการยึดถือเอาเสียงหรือ กระแสหรือความนิยมของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ จะทำอะไรก็ทำไปตามกระแสเสียง ทำตามใจผู้คนส่วนใหญ่ เกรงกลัวต่อเสียงต่อว่า โลกาธิปไตยเป็นดาบสองคม มีทั้งคุณและโทษ กล่าวคือหากเสียงส่วนใหญ่ประกอบด้วย ธรรมมาจากผู้มีคุณธรรมยอมให้คุณ แต่หากไม่ประกอบด้วยธรรมมาจากผู้ขาดธรรมยอมให้โทษมากกว่าให้คุณ โลกาธิปไตย ในคำวัดตรงกับคำว่า ประชาธิปไตย ในภาษาทางโลกนั่นเอง และพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็โลกาธิปไตยเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ในโคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมสำเหนียกว่า ก็เราออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งจิวร ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ เราออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งความมีและความไม่มี เช่นนั้น ก็แต่เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะทุกข์ โทมนัส อุปายาส ครอบงำแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มีทุกข์ ครอบงำแล้ว มีทุกข์ท่วมทับแล้ว ไฉนความทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้จะพึงปรากฏ ก็การที่เราออกบวชเป็นบรรพชิตเช่นนี้ พึงตรีกามวิตกกัฏฐิ พึงตรีกพยาบาทวิตกกัฏฐิ พึงตรีกวิหิงสาวิตกกัฏฐิ ก็โลกสันนิวาสนี้ใหญ่โต ในโลกสันนิวาสนี้ใหญ่โต ย่อมจะมีสมณพราหมณ์ที่มีฤทธิ์ มีทิพยจักขุ รู้จิตของคนอื่นได้ สมณพราหมณ์เหล่านั้นย่อมมองเห็นได้แม้แต่ไกล แม้ใกล้ๆ เราก็มองท่านไม่เห็น และท่านย่อมรู้ชัดซึ่งจิตด้วยจิต สมณพราหมณ์เหล่านั้น ก็พึงรู้เราดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลายดูกุลบุตรนี้ซี เขาเป็นผู้มีศรัทธาออกบวชเป็นบรรพชิตแล้วแต่เคลื่อนกล่นไปด้วยธรรมที่เป็นบาปอกุศลอยู่ ถึงเทวดาที่มีฤทธิ์ มีทิพยจักขุ รู้จิตของคนอื่นได้ก็มีอยู่เทวดาเหล่านั้นย่อมมองเห็นได้แต่ไกล แม้ใกล้ๆ เราก็มองท่านไม่เห็น และท่านย่อมรู้ชัดซึ่งจิตด้วยจิต เทวดาเหล่านั้นก็พึงรู้เราดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย ดูกุลบุตรนี้ซี เขาเป็นผู้มีศรัทธาออกบวชเป็นบรรพชิตแล้ว แต่เคลื่อนกล่นไปด้วยธรรมที่เป็นบาปอกุศลอยู่ เธอย่อมสำเหนียกว่า ความเพียรที่เราปรารภแล้วจักไม่ย่อหย่อน สติที่เข้าไปตั้งมั่นแล้วจักไม่หลงลืม กายที่สงบระงับแล้วจักไม่ระส่ำระสาย จิตที่เป็นสมาธิแล้วจักมีอารมณ์แน่วแน่ ดังนี้ เธอทำโลกให้เป็นใหญ่ แล้วละอกุศล เจริญกุศล ละกรรมที่มีโทษ เจริญกรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์ (อง.ติก. 20/479/139-140)

3. ธัมมาธิปไตย อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับการตัดสินใจโดยยึดเอาความถูกต้อง เป็นระบบที่มีความเที่ยงธรรม มีมาตรฐานสำหรับทุกฝ่าย ในข้อนี้พระพุทธองค์ตรัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธัมมาธิปไตยเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ในโคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมสำเหนียกว่า ก็เราออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งจิวร ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ เราออกบวชเป็นบรรพชิตไม่ใช่เพราะเหตุแห่งความมีและความไม่มีเช่นนั้น ก็แต่เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ครอบงำแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มีทุกข์ท่วมทับแล้ว ไฉนความทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้จะพึงปรากฏ พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้วอันบุคคลพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ก็เพื่อนสพรหมจารีผู้รู้ได้เห็นอยู่มีอยู่แล ก็และการที่เราได้ออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้วจะพึงเป็นผู้เกี่ยวกรรม มัวเมาประมาทอย่างนี้ ข้อนั้นไม่เป็นการสมควรแก่เราเลย ดังนี้ เธอย่อมสำเหนียกว่า ก็ความเพียรที่เราปรารภแล้วจักไม่ย่อหย่อน สติที่เข้าไปตั้งมั่นแล้วจักไม่หลงลืม กายที่สงบระงับแล้วจักไม่ระส่ำระสาย จิตที่เป็นสมาธิแล้วจักมีอารมณ์แน่วแน่ ดังนี้ เธอทำกรรมนั้นแหละให้เป็นใหญ่ แล้วละอกุศล เจริญกุศล ละกรรมที่มีโทษ เจริญกรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์” (อง.ติก. 20/479/140)

หลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น หมายถึง ความเป็นใหญ่ ความเป็นผู้มีอำนาจ เช่น ในพระพุทธศาสนาในยุคแรกๆ พระพุทธเจ้าเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตย คือ มีอำนาจในการออกกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ในการยึดถือปฏิบัติสำหรับพระสาวก เรียกว่า พระธรรมวินัย ทั้งนี้ในการใช้อำนาจพระองค์ก็ได้ทรงใช้โดยพลการ แต่ทรงอาศัยเหตุที่เกิดขึ้นกับพระภิกษุในการบัญญัติพระวินัย อำนาจในการบริหาร เช่น

พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การสงฆ์ขึ้นเพื่อความสามัคคีและความสงบเรียบร้อยดีงามของหมู่คณะในการอยู่ร่วมกันของสงฆ์ และอำนาจในการวินิจฉัย ตัดสินคดี เช่น เมื่อพระสาวกรูปใดกระทำความผิด พระพุทธเจ้าจะทรงตรัสเรียกมาดำหนิต่อหน้าสงฆ์แล้วทรงลงโทษพร้อมทั้งทรงบัญญัติกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ส่วนประเภทของหลักอภิปไตยนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอภิปไตยนั้นมียู่ 3 ประเภทด้วยกัน คือ อตตอภิปไตย คือการถือตนเองเป็นใหญ่ โลกาอภิปไตย คือการถือความนิยมของหมู่ชนเป็นใหญ่ และธรรมาอภิปไตย คือการถือธรรม ความถูกต้อง ความดีงาม และเหตุผลเป็นใหญ่ ในหลักอภิปไตยทั้งสามประเภทนี้พระพุทธเจ้าทรงตรัสยกย่องธรรมาอภิปไตยว่าเป็นหลักอภิปไตยที่ควรทำให้เกิดมีขึ้นในตนและสังคมเพื่อความสงบสุขร่มเย็นของสังคม

4. การประยุกต์ใช้หลักอภิปไตยสำหรับผู้บริหารในสังคมไทย

การที่ผู้บริหารใช้อำนาจนั้นหากไม่อิงอาศัยธรรมในการบริหารบ้านเมืองก็ถือว่าเป็นภัยต่อสังคม พระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมโดยยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่และเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยธรรม ใช้ธรรมในการแก้ไขปัญหา ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันก็จะหมดไป เพราะบุคคลผู้ดำรงอยู่ด้วยธรรมจะช่วยสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น เป็นสังคมที่พึงปรารถนาของทุกคน ฉะนั้น การประยุกต์ใช้หลักอภิปไตยโดยอาศัยธรรมโดยเน้นที่ตัวผู้ปกครองหรือผู้บริหารนั้น ถือว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมให้คนอยู่และสงบสุข ซึ่งผู้เขียนจึงได้แสดงหลักธรรมสำหรับผู้บริหารไว้ ดังนี้

หลักธรรมสำหรับนักปกครองและนักบริหาร ในคำสอนทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมการปกครอง และการบริหารไว้เป็นอันมากที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่นๆ ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอหลักธรรมที่สำคัญสำหรับผู้บริหารไว้ ดังนี้

1) พรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกร่วมกัน เป็นข้อปฏิบัติที่มุ่งเน้น คุณธรรมที่ปรากฏในจิตใจ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (ขุ.มหา. 29/29/20) อธิบายได้ดังนี้

เมตตา เป็นอาการประพฤติกรรมที่เข้าไปเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์โดยเป็นคุณธรรมที่ กำจัดความอาฆาตที่ปรากฏในใจของสัตว์ทั้งหลายให้สงบ มิให้เป็นข้าศึกที่ทำร้ายจิตใจของ ตนเองและผู้อื่น

กรุณา เป็นคุณธรรมที่ประกอบด้วยอาการที่จะช่วยบรรเทาทุกข์แก่สัตว์ทั้งหลาย ทำให้เป็นผู้ไม่รังเกียจต่อความทุกข์ของผู้อื่น เป็นคุณธรรมที่ระงับซึ่งการเบียดเบียนกันเป็น สมบัติ

มุทิตา เป็นคุณสมบัติที่ประกอบด้วยความยินดีปราศจากความริษยาเป็นกิจ เป็น คุณธรรมที่เสริมสร้างความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการกำจัดความมีใจคับแคบไม่ไยดี ต่อกัน

อุเบกขา เป็นคุณธรรมที่มีอาการเป็นกลาง ๆ โดยพิจารณาถึงภาวะที่เสมอกันด้วย พิจารณาถึงภาวะของสัตว์ทั้งหลายมีกรรมของตนเป็นบรรทัดฐาน เป็นคุณธรรมที่ ประกอบด้วยความไม่เสียใจและไม่ดีใจเป็นสมบัติ

2) อคติ 4 นักปกครองต้องเป็นผู้ที่ปราศจากความลำเอียงเป็นคนซื่อตรง ไม่หวั่นไหว เอนเอียงด้วยการใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดความลำเอียง เพราะการถึงอคติ 4 ประการ (อง.จตุกก. 21/17/17) ดังนี้ ลำเอียงเพราะชอบ (ฉันทาคติ) เช่น คนที่ตนชอบหรือรักกระทำความผิดก็ไม่ลงโทษตามโทษานุโทษ เป็นต้น ลำเอียงเพราะชัง (โทษาคติ) เช่น คนที่ตนเกลียดกระทำความผิดก็ไม่พอใจ ถ้าทำผิดก็ซ้ำเติม เป็นต้น ลำเอียงเพราะขลาด (โมหาคติ)

เช่น คนทำผิดมาฟ้องบอกว่าคนอื่นเป็นผู้กระทำผิด ยังไม่ทันสอบสวนก็เชื่อตามฟ้องอย่างไรเหตุผล ลงโทษคน ถูกฟ้อง คนผิดเลยกลายเป็นถูก คนถูกกลายเป็นผิด เป็นต้น ถ้าเอียงเพราะกลัว (ภยากติ) เช่น กลัวอิทธิพล กลัวถูกตำหนิ กลัวถูกย้ายกลัวไปเสียทุกอย่างจนไม่กล้าทำอะไร เป็นต้น

3) หลักทศพิธราชธรรม หลักธรรมข้อนี้ผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์ยึดถือและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาช้านานทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่ยุคสมัยที่ปกครองด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จนถึงปัจจุบันที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เป็นหลักธรรมที่มีความหมายที่กว้างและยึดหลักปฏิบัติที่สามารถใช้ได้ดีมาทุกยุคทุกสมัย มีเนื้อหาเป็นหลักปฏิบัติของผู้ปกครองหรือผู้นำโดยตรงซึ่งหลักทศพิธราชธรรมนี้ ประกอบด้วย

- ทาน (ทานิ) การให้ คือ การสละทรัพย์สินของบำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

- ศีล (ศีล) ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและจิตวาจา ประกอบแต่สุจริตรักษาเกียรติคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน

- บริจาค (บริจาค) การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้นตลอดชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

- ความซื่อตรง (อาชว) คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริตมีความจริงใจไม่หลอกลวงประชาชน

- ความอ่อนโยน (มททว) คือ มีอัธยาศัยไมเย่อหยิ่ง ไม่หยาบคาย ไม่กระด้างถือองศ์ มีความสง่าเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวลละมุนละไมให้ได้ความรักกตัญญูแต่มีขาดยำเกรง

- กำจัดบาป (ตปะ) คือ แผลพาก็เลศค้นหา มิให้เข้ามาครอบงำอำจจิตใจระงับยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

- ความไม่โกรธ (อกุโธ) คือ ไม่เกรี้ยวกราด ลุอำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองชุนวินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตัวเอง

- ความไม่เบียดเบียน (อวิหีสา) คือ ไม่บีบบังคับกดขี่ เช่นเก็บภาษีชูดริตหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาดไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณาหาเหตุเบียดเบียน ลงโทษอาญาแก่ประชาราษฎร์เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

- ความอดทน (ขนติ) คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไรก็ไม่หมกกำลังใจไม่ยอมละทิ้งกรณที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

- ความไม่คลาดธรรม (อวิโรธน) คือ วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ไม่เอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีร้าย ลามสักการะ อัญญารมย์ อนัญญารมย์ใดๆ นั้นสถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กิติ นิตธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครองตลอดจนนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไม่ประพฤติให้คลาดเคลื่อนวิบัติไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543: 298-301)

5. บทสรุป

หลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาหรือตามความหมายของหลักอธิปไตยทั่วไปนั้น หมายถึง ความเป็นใหญ่ ความเป็นผู้มีอำนาจเหมือนกัน แต่หลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนามี 3 ประเภท คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ดังนั้น อำนาจความเป็นใหญ่ตามหลักอธิปไตยนั้น จะต้องใช้ธรรมาธิปไตยเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะบุคคลผู้มีอำนาจจะหนักไปทางอัตตาธิปไตย หรือโลกาธิปไตยก็ตาม ควรที่จะมีธรรมกำกับอยู่เสมอ เพื่อความถูกต้องดีงามในการใช้อำนาจ โดยมีธรรมาธิปไตยเป็นเกณฑ์ตัดสินหลัก แล้วใช้หลักโยนิโสมนสิการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจึงตกลงใจใช้อำนาจนั้นต่อไป หลักอธิปไตยตามนัยอาธิปไตยยสุตตนี้ จะเป็นการดี หากผู้บริหารได้รับการพัฒนานาตามที พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมายให้เป็นหลักการครองตนของพุทธบริษัทเพื่อบังคับตนให้ปฏิบัติธรรมตั้งแต่ชั้นโลกียะจนถึงโลกุตระ การดำรงอยู่ในสังคมไทยด้วยการยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทยให้น่าอยู่และเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยธรรม เมื่อคนใช้ธรรมในการดำเนินชีวิตปัญหาในสังคมก็จะหมดไป และยังคงช่วยกันสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นเป็นสังคมที่พึงปรารถนาของทุกคนในที่สุด

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง**. เล่มที่ 10, 11, 15, 20, 21, 29. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (ม.ป.ป.). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารงานบัณฑิตยสถาน สำนัก ธรรมศาสตร์และการเมือง ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทิมา เกษแก้ว. (2540). **การเมืองการปกครอง**. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ทวี ผลสมภพ. (2534). **ปัญหาปรัชญาในการเมืองของโลกตะวันออก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2540). **ทรงสนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: สามัคคีสาส์น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนตรี อีธรรมพิทักษ์. (2540). **จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ที่มีต่อผู้นำทางการเมือง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- วิชณุ เครื่องาม. (2523). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2545). **รัฐศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.